

De Maasheggen: unaniem verkozen tot de Nederlandse inzending voor de prestigieuze European Landscape Award 2026. Zie de achterpagina.

BOUWEN IN 'HOOG-NEDERLAND'

De nieuwe Nota Ruimte

Dit najaar presenteerde Mona Keijzer, minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, de ontwerp-Nota Ruimte. Hierin schetst zij de nationale ruimtelijke keuzes en richtingen voor Nederland voor de periode tot 2050, met een doorkijk naar 2100.

Wie een langere periode de planologische beleidskaders, besluitvorming en gemaakte keuzes heeft gevolgd, moet tot de conclusie komen dat de overheid zich te weinig laat leiden door principes, en dat het geheugen niet erg ver reikt. We zien hoe een vrij onverschillige houding als gekozen beleid – of een gebrek daaraan – heeft geleid tot grote financiële verliezen en ontegenzeggelijk gezichtsverlies. En dat daardoor vaak bewust voor lief is genomen dat burgers over verschillende generaties geschaad worden.

Gebrek aan regie

De keuze voor slaapsteden leidde tot extra congestie. De concentratie van wonen en werken en vervolgens weer scheiden van wonen en werken, de hierdoor genoodzaakte aanleg van rondwegen om dorpen en steden, bedrijventerreinen bij iedere plaats en ieder dorp, hebben het aanzien van Nederland geen goed gedaan. Bovendien

De keuze voor slaapsteden heeft het fenomeen woon-werkverkeer aangewakkerd, met alleen maar meer asfalt als oplossing.

VERENIGING NEDERLANDS
CULTUURLANDSCHAP

heeft dit het fenomeen woon-werkverkeer aangewakkerd, waarvoor al decenia geen andere oplossing bestaat dan meer asfalt toevoegen met alle negatieve gevolgen voor natuur en milieu, gezondheid en welbevinden van inmiddels generaties filerijders.

Vinexbeleid: het verweven van functies, dan weer juist het scheiden van functies om vervolgens weer te streven naar de verweving. Een chronisch gebrek aan regie bij de energietransitie met als gevolg het niet halen van klimaatdoelen en congestie op het stroomnet, verkwisting van grondstoffen en goodwill bij de burger en het bedrijfsleven. Het blijvend woningtekort, het zoeken naar oplossingen die bestaan uit overal een straatje erbij tot zelfs tien nieuwe steden; wie zal het zeggen? Maar achter die woningbouwkeuzes moet ook rekening gehouden worden met delfstoffenwinning en grondstoffen voor de bouw van die huizen. En de verkeersontsluitingen leiden opnieuw tot grootschalige ingrepen in het landschap van vooral oostelijk Nederland waar deze delfstoffen eenvoudig winbaar zijn.

'Overal een wijkje erbij' is een letterlijke quote uit de Nota Ruimte, zoals hier bij Ede waar midden tussen Middeleeuwse houtwallen is gebouwd.

In het verleden zijn participatiebijeenkomsten en symposia gehouden over de keuzes in het Groene Hart in de randstad. Hier waren nadrukkelijk deskundigen bijeen op het gebied van ruimtelijke ordening, landschap en natuur en werd onderscheid gemaakt tussen het waardevolle deel van het Groene Hart en de delen waarin het leegliep. Deze werden in het verleden tot op de zeekeilaag

ontturt rond het Haarlemmermeer en Zoetermeer, waarbij onder water zetten of opspuiten als duinlandschap unieke woningbouwmogelijkheden bood. De hinderlijke zoute kwel kon zo worden teruggedrongen, het inklinken van het monumentale Groene Hart een halt toegeroepen worden en de ongewenste uitstoot van CO₂ kon worden gestopt. "Een drijvende stad en een duinstad verkopen zich door hun uniciteit vanzelf", was toen de conclusie.

Alhoewel bouwen in het westen in de nieuwe ontwerp-Nota Ruimte niet wordt uitgesloten, lijkt de drang erg groot om te bouwen in 'hoog Nederland'. De Nota Ruimte lijkt hier een voorschot te nemen op de te verwachten zeespiegelstijging.

De term **'bandstad'** is gelanceerd, doelend op een stedelijke agglomeratie van Breda, Tilburg, Den Bosch, Nijmegen, Arnhem, Zutphen, Deventer, Apeldoorn en Zwolle. Het meer spreiden van de woningen en economie buiten de randstad in de bandstad zal leiden tot veel landschaps- en natuurbederf.

In het verleden is de natuur vooral gespaard in gebieden die slecht te draineren of droog te krijgen waren, te steil waren (denk aan stuwwallen en delen van Zuid-Limburg) en/of te zanderig en te arm waren zoals de Peel, Veluwe, Hondsrug, rivierduinen, dekzandgronden en dergelijken.

De 'Bandstad'

Een bewuste keuze in de nieuwe Nota Ruimte voor een stedelijke agglomeratie in 'hoog Nederland'.

■ Plangebied voor woningbouwlocaties

Gebieden waar in 2050 'meer stedelijke groei en samenhang' mag plaatsvinden, oftewel grootschalige groeikernen ontwikkeld gaan worden.

Door daar nu alsnog te gaan bouwen komt de overheid direct op tal van facetten in conflict met natuurgebieden en verdragen en burgers die de strijd zullen zoeken om hun woon- en leefmilieu en daarmee samenhangend woon- en leefgenot te beschermen.

VNC: 'Trek harde rode lijnen'

De kaarten van de Nota Ruimte bestuderen valt op dat bij Natuurnetwerk Nederland (voorheen EHS, de Ecologische Hoofdstructuur) enkel de grote gebieden indicatief zijn weergegeven. Dit geeft een vertekend beeld.

Pak je de kaart van Natuurnetwerk Nederland erbij, dan valt op dat vele steden en dorpen inmiddels tot aan de grenzen van het Natuurnetwerk zijn opgerukt. In de Nota Ruimte staat: 'Daarnaast kan in heel Nederland een 'wijkje erbij' (tot 100 woningen) binnen of aansluitend op een bestaande kern gerealiseerd worden, passend in de ruimtelijke context.' (p.47)

Hiermee zetten we de trend voort; ieder decennium plakken we er wel een wijkje aan. Waar stopt het? De harde waarheid is dat er bepaalde dorpen en steden zijn die niet meer kunnen uitbreiden; uitbreiding betekent hier letterlijk bouwen in de natuur.

We ontkomen er dan ook niet aan om de rode stift te gaan hanteren. Er is visie nodig waar wel en waar niet gebouwd kan worden. Uitgangspunt is dat woningbouw in natuurgebieden, waardevolle cultuurlandschappen en ecologische verbindingzones een no-go is. Wettelijk gezien is dit überhaupt al niet mogelijk, maar het is goed om elkaar hieraan te blijven herinneren.

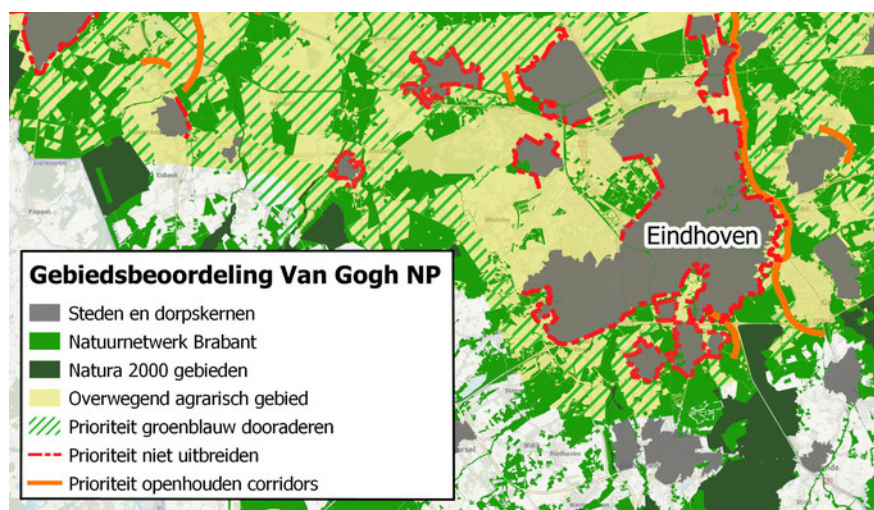
Als we deze harde rode lijnen trekken op de kaart, krijgen we al een veel minder vertekend beeld dan in de Nota Ruimte wordt geschetst.

Dan wordt tevens duidelijk waar nog wel mogelijkheden zijn en kan een zorgvuldige ruimtelijke afweging gemaakt worden waar woningbouw mogelijk en wenselijk is. Dan blijkt dat sommige steden en dorpen nog maar beperkte uitbreidingsmogelijkheden hebben, maar er ook nog voldoende locaties te vinden zijn met geringe natuur- en landschapswaardes, waar woningbouw mogelijk is en zelfs een positieve bijdrage kan leveren aan flora en fauna.

Het kiezen van de juiste locaties voor woningbouw voorkomt tevens eindeloze procedures. Want als je in waardevolle gebieden gaat bouwen, kun je op je klompen aanvoelen dat er beschermde diersoorten leven.

Het enige tijd geleden nog opgegooide balletje 'Stroe City' is kansloos. Wat moeten we daar? Naast de herten en zwijnen op de Veluwe zal iedere boom bevochten worden, net als iedere pol heide.

De VNC heeft drie jaar geleden een adviesrapport opgesteld voor het Van Gogh Nationaal Park, waar we de 'rode lijn' strak gehanteerd hebben. Op deze uitsnede van een kaart uit het rapport is duidelijk zichtbaar waar Brabantse steden nog kunnen uitbreiden, en waar zeker niet.

KERSTACTIE: TRACTOR MET KNIPBALK

Dit jaar staat de Kerstactie in het kader van nieuw materieel om ons landschap weer in ere te herstellen. Met een nieuwe tractor met grotere maaiaarm (knipbalk) kan onze groenploeg weer op volle sterk-

te aan de slag. Doordat de tractor multifunctioneel inzetbaar is, kunnen we er veel mee doen. Ook de moeilijk bereikbare plekken gemakkelijk snoeien en zo extra veel meters maken in het veld.

TWEE NIEUWE ICOONLANDSCHAPPEN

De VNC heeft in oktober maar liefst twee nieuwe Icoonlandschappen benoemd. Op vrijdag 3 oktober zijn de Friese Wouden aangewezen als achtste Icoonlandschap, en op vrijdag 24 oktober kreeg het Zuid-Limburgse Geuldal als negende gebied dit bijzondere predicaat.

De Friese Wouden

Icoonlandschap De Friese Wouden

Geschiedenis

Wie aan Friesland denkt, denkt aan ruimte. Een verre horizon met hier en daar boerderijen met hoge daken als verdwaalde schepen.

Toch kent Friesland ook Nederlands laatste coulisselandschap van enige omvang, met zo'n 25.000 hectare. Wie zich hierin onderdompelt, kan nergens ver weg kijken. Maar achter ieder weidehek is er een 'kijkdoos' – gevormd door groene kamerschermen van elzensingels en houtwallen, in het Fries 'dykswallen' genoemd. De bodem en het water zijn sturend geweest in het ontstaan van dit landschap. De elzensingels lagen op de slootkanten in het veniger gebied, de houtwallen op de hogere zandgronden,

omdat het grondwater voor sloten als betrouwbare veekering te diep zat. Grond voor de wallen kwam wel uit ontwateringssloten en greppels. Door eeuwen van herhaald ophogen werden zoden gestoken aan de walvoet, waardoor percelen ook vaak tot aan de voet aflopen.

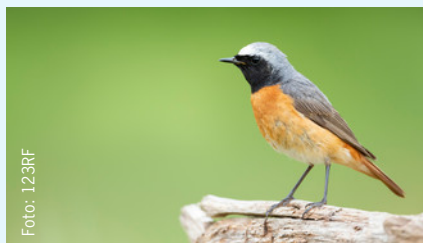
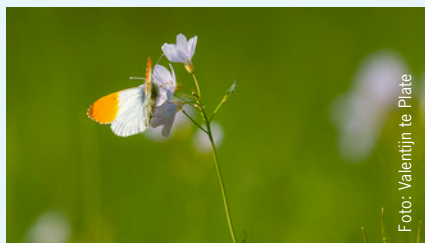
Op zich is de ontginningsgeschiedenis in de Friese Wouden niet uniek. Die in het Groninger Westerkwartier, Staphorst en zelfs in het Groene Hart zijn bijvoorbeeld hetzelfde. De mensen vestigden zich op oeverwallen langs veenrivierviertjes, groeven kanalen voor de ontwatering en afvoer van turf, en gooiden de grond langs de kanalen en vaarten waar lange lintbebouwingsdorpen ontstonden. Het veen achter de boerenhuizen werd in langge-

rechte smalle strips ontgonnen en aanvankelijk voornamelijk als graanakkers gebruikt. Maar doordat de veengrond inklonk, werd het te nat en te zuur voor graan en ontstonden weilanden en hooilanden gekoppeld aan veeteelt. Op de kruispunten van de wallen werden drinkpoelen gegraven waardoor het vee vanuit vier percelen uit dezelfde poel kon drinken. Deze poelen zijn niet te verwarren met de talrijke pingoruïnes die veel groter, dieper en ouder zijn.

Verkaveling

De oeroude pingo's trekken zich niets aan van de door mensen strak getrokken lijnen, hier in de vorm van een opstrekende verkaveling. Met hun wallen en singels vormen zij een kilometers lang slagenlandschap met ontginningsstrips, afhankelijk van de grondsoort begrensd door een houtwal, elzensingel of sloot. Vanuit de lintdorpen werden de ontginningen weliswaar strak gecoördineerd, maar tussen de dorpen onderling liep de communicatie soms wat stroef. Hierdoor 'botsten' ontginningen van twee kanten op elkaar en staken percelen scheef in elkaar, met spitse perceelsuiteinden waar je tot vandaag de dag geen tractor kunt draaien.

Met de klok mee: Oranjetipje, Appeltjesmos, Koningsvaren en Gekraagde roodstaart.

In het noordelijk deel van de Friese Wouden tref je hier en daar een afwijkende nieuwere kavelindeling aan: de zogenaamde blokverkaveling. In het gebied

en het Geuldal

Foto: Christian Cuppen

Icoon- landschap het Geuldal

Geschiedenis

Voor de meeste Nederlanders is Zuid-Limburg een apart stukje land dat buitenlands oogt, waar je fijn kunt wandelen en fietsen en op bourgondische wijze kunt fijnproeven. Het is niet ver weg en toch zo anders dan de rest van ons land.

Zuid-Limburg is opgebouwd uit ontelbare kleine ooit in de zee levende diertjes, en soms nog letterlijk uit de kalk tevoorschijn komende slakkenhuisjes. Overblijfselen van inktvissen, miljoenen jaren geleden uitgestorven en waarvan de schelpjes eenmaal schoongewassen nog parelmoer tonen. In de mergel of kalksteen opgebouwd uit dierlijke skeletjes vormden zich ook vuursteenlagen. Tientallen miljoenen jaren later werd de vuursteen een begeerlijk materiaal voor de eerste mensen in deze streek die door de mergel mijnschachten groeven. De vuursteen werd over de wijde omtrek verhandeld als ruwe grondstof of reeds verfijnd tot bijlen, speer- en pijlpunten, messen en sieraden.

De tijd dat de zee verdween en het Mer-gelland achterbleef werd gekenmerkt door grote klimaatschommelingen. Vooral tijdens de laatste IJstijd toen de Noordzee droogstond waaide het veel. Net zoals tegenwoordig woestijnzand tot onze streken weet door te dringen en neerdaalt, gebeurde dat toen onder andere uit de bodem van de Noordzee. Dit fijne poederachtige spul wist in Zuid-Limburg soms meters dikke lagen te vormen. Deze grondsoort is zeer gevoelig voor erosie. Dus bij regenval of een continue toevoer van water dat zijn weg zoekt, vrij meanderend en in krekens splitsend, wordt de löss gemakkelijk meegevoerd. Dat gebeurde ook na de uitvinding van het wiel: door karresporen ontstonden als vanzelf holle wegen, men zegt wel de oudste wegen van ons land.

rond Eastermar daarentegen lijkt het landschap zacht te glooien en kent het onregelmatige verkaveling met hogere esakkers en veel dykswallen. De dorpen en koprompboerderijen, schilderachtige kerkjes, bijzondere lintdorpen en buitenplaatsen (hier stinzen genoemd) maken het ensemble van de Friese Wouden compleet.

De architecten van dit landschap waren opeenvolgende generaties boeren die vanaf 1000 na Christus begonnen met ontginnen, graven, opwallen en bouwen. En opnieuw opbouwen wanneer het huis in het veen wegzakte. Net zolang totdat ze vaste grond vonden, soms bij toeval en soms expres. Wie kent nog een gebied waar boeren, zeg gerust landmannen en -vrouwen, eeuwen lang met zoveel liefde hun landstreek hebben gevormd en gediend? En hun liefde zelfs in een lied hebben gevat; het lied van de Friese Wouden.

Natuur

De natuur heeft de Friese Wouden ontdekt en gevuld met een rijkge-schaakt gezelschap van vogels, zoogdieren, insecten, bloemen, bomen en struiken: te veel om op te noemen. Maar een paar mogen niet ontbreken, zoals de gekraagde roodstaart en de duizenden sijsjes die elk jaar van Scandinavië naar het zuiden trekken.

Ook zij kennen de Friese Wouden en doen zich tegoed aan de inhoud van de elzenkatjes. De dubbelloofvaren, koningsvaren en eikvaren op de kanten en greppels van de dykswallen, en het kleine maar fijne appeltjesmos. Allemaal zijn ze onderdeel van dit behaaglijke en iconische landschap.

Bekijk de video over de Friese Wouden op icoonlandschappen.nl of via de QR-code.

Het schilderachtige kerktorentje van Eastermar.

Foto: Valentijn te Plate

De meanderende Geul.

Foto: Christian Cuppen

De biodiversiteit, hoe kan het ook anders, heeft hier een stevige basis om op te variëren en is voor Nederlandse begrippen uniek. De Geul met beekjuffers, ijsvogels en teruggekeerde forellen wacht op de komst van de otter om tussen de wortels van beekbegeleidende bomen weer huis te houden. De eerste verkeners zijn al gespot.

Bebouwing

De eerste mensen vestigden zich in de dalen dicht bij het water en de vruchtbare grond. Maar bij onrustige tumultueuze momenten in de geschiedenis trokken zij zich liever terug op de hogere gronden met goed verdedigbare forten en goed zicht op naderende vijanden.

Want al lagen de dorpen in vredestijd langs hellingen en dalen, de evenzeer vruchtbare grond op de plateaus werd ook in cultuur gebracht voor landbouw, met versterkte boerderijen: carréboerderijen genaamd.

De bouwmaterialen waren allemaal lokaal verkrijgbaar. Boerderijen werden gebouwd met behulp van gezaagde mergelbrokken, vuursteen en vakwerk (hout, leem en stro) en de daken waren van gekamd stro of riet.

Het Zuiden is rooms, zo tonen kapelletjes en kleine met heiligen gevulde nisjes aan de gevels van huizen.

Landschap

Het landschap met zijn kwetsbare erosiegevoeligheid werd tamelijk omzichtig behandeld. De steile hellingen liet men liever bebost, ook al werd dat hellingbos veelvuldig gekapt als hakhout dat weer uitliep na iedere kapbeurt. De iets minder steile hellingen werden in stroken

ontgonnen waarbij, net als een trap, iedere strook een trede lager lag. Deze terrasranden bleven begroeid of werden beplant, en heten graften of in het Limburgs ook wel graven. Zo hield men een erosieremmende grip op de vruchtbare gronden en konden aardverschuivingen worden voorkomen.

Rond de dorpen en gehuchtjes werden fruitgaarden aangeplant. Deze hoogstamboomgaarden waren vaak ongelooflijk rijk aan soorten pruimen, peren, appels, abrikozen, aalbessen, kruisbessen, noten en kastanjes. Gelukkig zijn veel rassen en smaken bewaard gebleven, waardoor de Limburgse vlaai het tot immaterieel erfgoed van Unesco heeft weten te schoppen.

Wie de weg volgt van Epen naar Mechelen komt door één van de vrijste stukjes Geuldal met veel hagen, boomgaarden, graften en machtige knotbomen van eik, es en wilg. Er zijn vakwerkhuisen te over, gegroepeerd in gehuchtjes of in linten langs de eeuwenoude holle wegen en soms zomaar op zichzelf, maar allemaal even schilderachtig mooi. Zelfs de overal in opkomst zijnde paardenhouderijen, waar wordt gegraasd waar eerder de koeien dat deden, leiden hier in het Geuldal tot meer heggen en meer fruitgaarden.

Natuurmonumenten heeft de meeste prikkeldraden tussen weilanden al vervangen door hagen rond bloemrijke percelen. De geschiedenis van strijd tussen Franse en Pruisische legers en de ruzie tussen twee Limburgers lijken hier op wat bunkers na geen grip gehad te hebben op de lieflijke oeroude ondergrond en een liefdevolle landschappelijke aankleding bovengronds.

Vakwerkhuis, van hout, leem en stro.

Foto: Valentijn te Plate

Bekijk de video over het Geuldal op icoonlandschappen.nl of via de QR-code

Kijk voor meer informatie, foto's, video's, folders en meer op icoonlandschappen.nl

Van links naar rechts: De beekforel, IJsvogel en Beekjuffer

Foto: iStock

Foto: 123RF

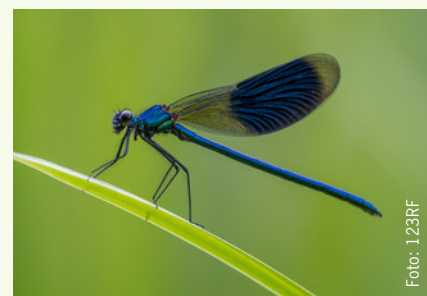

Foto: 123RF

Behaaglijk landschap: de Ooijpolder bij Nijmegen.

Dromen komen uit

Op deze plek schrijven afwisselend VNC-directeur Gertjan Sengers en VNC-oprichter Jaap Dirkmaat.

column

Voor wie wil is er voldoende reden om ongerust te zijn, redenen te over om pessimistisch te zijn, maar ook alle reden om uit de stoel te komen, actie te voeren en van leer te trekken. Soms heb ik daar in het geheel geen zin in, wil ik lichtelijk naïef zelfs mijn ogen figuurlijk sluiten voor alle onheil.

Ik ga de zin van Luther hier niet uitspreken, maar ik heb ontdekt dat de uitdrukking “boompje groot plantertje dood” niet klopt. Bomen die, toen ik een jaar of twaalf was, zijn aangeplant, zijn nu dikker dan ikzelf, sterk en robuust geworden. En dan niet van die snel groeiende populieren of wilgen, nee eiken, essen en Spaanse aken.

En ik was nog niet van plan de pijp aan Maarten te geven, dus ik zie die bomen nog verder groeien en rijpen. Maar ik snap natuurlijk wel dat met het planten van een boom je vooruit plant en ervan uitgaat dat de mensen na jou de zorg en het respect zullen opbrengen voor jouw nalatenschap.

Ik stond laatst oog in oog met een bon-saiboom van - u leest het goed - 350 jaar oud. Generaties mensen hebben liefdevol voor de boom gezorgd, hij oogt volwassen met zijn gerafelde schubbige stam en wortels die de grond in verdwijnen. Hij is nog geen meter hoog.

Zo kun je je ook voelen wanneer je kijkt naar een eeuwenoude knoteik. Generaties hebben deze boom op tijd geknot, zodat hij niet in het geweld van stormen met een te zware takkenkruin zou inscheuren en bezwijken. Die generaties overstijgende zorg is de enige manier om waardevolle cultuurlandschappen te behouden, herstellen en door te geven aan volgende generaties.

Steeds meer mensen ontdekken bij zichzelf het vermogen dat ze zelf kunnen bijdragen aan landschapsbehoud en verfraaiing. Dat vermogen wordt gevoed door de wens die mensen voelen om hun eigen woonomgeving mooier te maken. Meer landschapsschoon, meer biodiversiteit, meer de menselijke

maat terugbrengen in het soms leeggeruimde landschap.

Daarom kun je kilometers wandelen in landschappen, oud of nieuw. Of oud en nieuw met elkaar verbinden. Soms is het een oude en soms een nieuwe landgoedeigenaar. Soms een stichting of een vereniging. Of ze nu agrarische collectieven en natuurverenigingen heten of Hoopheggen, Aanpoten, Land van Ons, Bos en Kuil of IVN-afdelingen door heel het land.

Landschap is gediend bij generaties van bevlogen mensen en zij boeken resultaat. Misschien een mooie nieuwe rubriek in ons blad; panorama's van behaaglijk landschap. Landschap met mooie verhalen van vroeger tot en met nu, zodat nu weer vroeger kan heten, en morgen nog een droom mag zijn.

Jaap Dirkmaat
oprichter

Gertjan Sengers (Vereniging Nederlands Cultuurlandschap), Jan Fenten (Staatsbosbeheer) en Antoinette Maas (gemeente Land van Cuijk).

Foto: RCE

Maasheggen zijn de Nederlandse inzending voor de European Landscape Award 2026

Op maandag 27 oktober jl. is tijdens een symposium van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) bekendgemaakt dat de Brabantse Maasheggen de Nederlandse inzending zijn voor de European Landscape Award 2026. Deze prijs wordt iedere twee jaar uitgereikt en “erkent en belooft inspanningen die bijdragen aan het behoud en de versterking van landschappen in Europa”. De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) heeft samen met Staatsbosbeheer de nominatie ingediend en is trots dat de Maasheggen nu kans maken op deze prestigieuze erkenning. Eind 2026 wordt bekendgemaakt of de Maasheggen de prijs hebben gewonnen.

VNC al lang actief in de Maasheggen

De VNC zet zich al vele jaren in voor herstel en behoud van de Maasheggen, het oudste cultuurlandschap en grootste aaneengesloten heggenlandschap van Nederland. In 2016 startte de VNC de procedure om de Maasheggen erkend te krijgen als UNESCO-biosfeergebied, en in 2018 was de erkenning een feit: de Maasheggen werden erkend als enige biosfeergebied van Nederland.

De aanvraag is toen namens de VNC uitgevoerd door Gertjan Sengers, destijds stagiair en sinds kort directeur van de vereniging. De procedure was ingediend in samenwerking met de toenmalige gemeente Boxmeer.

In 2016 kreeg de VNC ook een bijdrage van de Postcode Loterij om gronden mee aan te kopen en de Maasheggen nog mooier te maken. Dankzij de nauwe samenwerking met lokale boeren zijn inmiddels al meer dan 50 kilometer aan heggen hersteld en onder duurzaam beheer gebracht, bijna 20 poelen aangelegd, vele vogelakkers gerealiseerd en meerdere hectare kruidenrijke akkerranden ingezaaid.

De VNC blijft zich inspannen voor dit bijzondere gebied. Daarvoor werken we samen met verschillende gebiedspartijen, zoals de gemeente Land van Cuijk, Staatsbosbeheer, Stichting Landschapsbeheer Boxmeer, de ZLTO, Waterschap Aa en Maas, Brabants Landschap, de provincie Noord-Brabant, het Collectief Deltaplan Landschap, Rijkswaterstaat en het Groen Ontwikkelfonds Brabant.

Lees hier de officiële bekendmaking:

